

КОНЦЕПЦІЇ ТА МЕТОДИЧНІ РОЗРОБКИ

УДК 159.922.7-053.4:159.937.5.376-056.264

DOI <https://doi.org/10.32782/psy-2026-7-19>

Гулько Юлія

*кандидат психологічних наук,**старший науковий співробітник лабораторії психології творчості**Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України**<https://orcid.org/0000-0002-3658-7232>*

КОРЕКЦІЯ СЕНСОМОТОРНИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ТВОРЧОЇ ПРЕДМЕТНО-ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті представлена концепція корекції сенсомоторних порушень у дітей засобами предметно практичної творчої діяльності. Представлена програма корекції сенсомоторних порушень шляхом навчання дітей новим творчим діям із новими предметами. Програма корекції базується на принципах творчої конструктології, що дозволяє максимально активізувати роботу вторинних і третинних полів головного мозку і тим самим забезпечувати складніші вищі форми аналізу та синтезу сенсорної інформації, що поступає до дитини. Розроблена корекційна програма включала чотири базові рівні. **Перший базовий рівень включав** сенсорне виокремлення нових ознак і фокусування уваги на актуальній конкретній сенсорній модальності. **Другий сенсорний інтегративний рівень включав роботу спрямовану на інтеграцію** окремих сенсорних ознак у нові цілісні образи та розвиток вмінь комбінувати ці ознаки для створення нових образів. На третьому рівні здійснювалась робота щодо інтеграції сенсорних і моторних актів дитини з акцентом на статичі та динаміки дії з предметом. Четвертий рівень предметно-практичного експериментування включав формування образних компонентів дій із предметам, завдяки яким формувалася задум дії з предметом. На кожному із зазначених рівнів корекція сенсомоторних порушень здійснювалась з урахуванням поступового ускладнення механізмів інтеграції сенсорної інформації та її переходу у відповідні творчі експериментальні предметно-практичні дії. Методологічні принципи аналогізування, комбінування та реконструювання в процесі корекційної роботи реалізувались через методи сенсорного виокремлення аналогу, сенсорного поєднання кількох аналогів; сенсорного виокремлення статички руху та динаміки руху. За таких умов всі види роботи дітей із новими руховими програмами і практичним діями із предметами протікали як творча діяльність, що обумовлювало більш швидке, якісне та точніше сенсорне реагування, у них розвивалася певна сенсорна «інструментальність», що давала дитині можливість свідомо виокремлювати у сенсорному потоці певну сенсорну модальність для її творчого дослідження, ставати автором «архітектором» свого сенсомоторного досвіду.

Ключові слова: сенсомоторні порушення, метод сенсорного виокремлення аналогу, метод сенсорного поєднання, творче предметне експериментування.

Hulko Yuliia

*PhD in Psychology, Senior Research Fellow**Laboratory of Psychology of Creativity**G.S. Kostyuk Institute of Psychology of the NAES of Ukraine**<https://orcid.org/0000-0002-3658-7232>*

CORRECTION OF SENSORIMOTOR DISORDERS IN CHILDREN BY MEANS OF CREATIVE OBJECT-BASED PRACTICAL ACTIVITY

Abstract. The article presents a concept for correcting sensorimotor disorders in children through creative object-based practical activity. A correctional program is proposed that focuses on teaching children new creative actions using novel objects. The program is grounded in the principles of creative constructology, which makes it

possible to maximally activate the secondary and tertiary cortical fields of the brain, thereby enabling more complex higher-order forms of analysis and synthesis of new sensorimotor information. The developed correctional program includes four basic levels. The first, foundational level involves the sensory differentiation of new features and the focusing of attention on a specific relevant sensory modality. The second, sensory-integrative level includes work aimed at integrating individual sensory features into new holistic images and developing the ability to combine these features to create new representations. At the third level, work is carried out on integrating the child's sensory and motor acts, with an emphasis on the statics and dynamics of actions with objects. The fourth level-object-based practical experimentation-involves the formation of figurative components of actions with objects, through which the intention for new actions with the object is developed. At each of these levels, the correction of sensorimotor disorders is implemented with consideration of the gradual complication of mechanisms for integrating sensory information and its transformation into corresponding creative experimental object-based practical actions. The methodological principles of analogization, combination, and reconstruction in the correctional process are implemented through methods such as sensory differentiation of an analogue, sensory integration of multiple analogues, and sensory differentiation of movement statics and dynamics. Under such conditions, all types of children's work with new motor programs and practical actions with objects proceed as creative activity. This facilitates faster, more accurate, and higher-quality sensory responses, and fosters the development of a certain sensory «instrumentality», enabling the child to consciously distinguish specific qualities within the sensory flow for creative exploration and to become the author and «architect» of their own sensorimotor experience.

Keywords: sensorimotor impairments, sensory analogue differentiation method, sensory integration method, creative object-based experimentation.

Постановка проблеми та аналіз досліджень.

Порушення розвитку узгодженої взаємодії сенсорних і моторних процесів у дитини безпосередньо впливає на її психічний розвиток. Ці порушення прийнято називати сенсомоторною дезінтеграцією, адже йдеться про дисфункцію зв'язку між відчуттями сенсорних стимулів і руховою (моторною) відповіддю на них. Ці порушення входять у симптомокомплекс таких складних розладів як розлад аутистичного спектру, розладу, розлади дефіциту уваги та гіперактивність, фобічні розлади, дитячі психопатії тощо. Тому розв'язок проблеми сенсомоторної дезінтеграції є важливим із позиції раннього втручання, оскільки своєчасна діагностика та корекційно-розвивальна робота значно підвищують шанси на успішну адаптацію дитини з особливими освітніми потребами у закладах освіти та суспільстві.

Однак нормотипові діти у сучасних умовах війни часом демонструють ознаки незбалансованої роботи сенсорних і моторних процесів, що, своєю чергою, обумовлює у них порушення поведінки та труднощі адаптації. Як правило, це діти, які переживають гострі реакції на стрес (ГРС), та діти, в яких наявні посттравматичні стресові розлади (ПТСР). Адже травматичний досвід **перевантажує нервову систему, порушує баланс сенсорних процесів і контроль рухів, а також змінює тілесні відчуття та самовідчуття дитини** [6; 23]. Пошук ефективних шляхів подолання сенсомоторних порушень у дітей у сучасних умовах дає змогу не лише покращувати стан та оптимізувати розвиток дитини, а й здійснювати

превентивні впливи на процеси сенсомоторного розвитку як базису всього психічного розвитку. А з огляду на те, що діти раннього дошкільного віку (тобто четвертого року життя) ще багато часу проводять у предметно-практичних видах діяльності, а гра як провідний вид діяльності, тільки починає виокремлюватись та здебільшого протікає як предметно-практична гра, то доцільно шукати шляхи подолання сенсомоторних порушень саме у цих природних для дітей видах діяльності.

Сенсомоторні порушення трактуються як порушення процесу обробки сенсорної інформації і відповідних адекватних моторних відповідей на сенсорний подразник [1; 12; 15; 17; 18; 19; 20; 21; 22; 24]. Їх умовно можна розділити на два типи, відповідно до ролі первинного фізіологічного порушення. Так при різних формах дитячих церебральних паралічів первинним буде виступати порушення рухових функцій і постави. Відповідно обмежена рухова активність загальмує не лише фізичний розвиток, а й обумовить недостатнє збагачення сенсорними подразниками й уповільнить сенсорний розвиток. При первинних порушеннях у роботі сенсорних систем і відсутності їх інтегрованого функціонування, виникають неадекватні до справжній дії сенсорних подразників, рухові відповіді. Це, своєю чергою, обумовлює порушення розвитку рухових функцій. Тому сутність корекційних впливів також розділяють відповідно до первинного порушення. Так, коли йдеться про порушення злагодженого функціонування сенсорних систем, говорять про сенсорну

дезінтеграцію і, відповідно, психокорекційні впливи мають на меті налагодження інтегрованої роботи всіх сенсорних систем. Фахівцям добре відома концепція сенсорної інтеграції розроблена ерготерапевткою Дж.Айрес (Jean Ayres) та її послідовниками (Yack E., Aquilla P. Sutton S., Kiesling, U. Kranowitz, C. S. Wilbarger J., Wilbarger P.). В працях цих дослідників показано як порушення обробки сенсорної інформації, що надходить з навколишнього середовища, так і від тіла дитини, обумовлює порушення її інтеграції у цілісні полімодальні сенсорні образи. Це спричиняє, по-перше, порушення сенсорної модуляції, яка проявляється у неадекватно підвищеній сенсорній чутливості до одних сенсорних впливів і зниженій чутливості до інших сенсорних впливів, по-друге, дискретні порушення, коли дитина не розрізняє сили впливу сенсорного подразника, і, по-третє, різноманітні моторні порушення, які здебільшого пов'язані з розвитком постурального контролю та диспраксіями різних видів. Тому корекційні впливи спрямовуються на розвиток сприйняття сили та модуляції сенсорних подразників і відповідних адекватних рухових відповідей дитини на сенсорний подразник [3; 4; 5; 7; 9; 10; 11; 13]. Як правило, мова йде про різноманітні методи і прийоми у контексті розвитку інтегративної роботи сенсорних систем дитини. Відповідно до специфіки сенсорного порушення складається сенсорний профіль дитини, в якому описані сенсорні ухилення від одних сенсорних стимулів та сенсорні пошуки дитиною інших сенсорних стимулів. І, відповідно індивідуальному сенсорному профілю дитини, спеціалісти працюють над зняттям домінантного сенсорного стимулу (під впливом якого дитина не сприймає більшість інших стимулів) і гармонійним розвитком всіх сенсорних систем. Корекція моторного розвитку при цьому здійснюється у контексті загальної фізичної терапії, реабілітаційного та кінезіологічного підходів, а також різноманітних авторських концепцій, що здебільшого названі за ім'ям авторів (Войта-терапія, Бобат-терапія, Бломберг-терапія, методики Деннісона П., Домана Г., Мораліса К., Петьо А., Рентчлера М., Хоппе Л., Фельденкрайза М. та ін).

Якщо розглядати корекційні впливи у контексті функціональної організації кори головного мозку, а саме з урахуванням рівня нейрофізіологічної регуляції, на якому корекційні впливи реалізуються, легко побачити, що методи, спрямовані на корекцію рухових функцій, належать до тілесно-орієнтованих корекційних підходів. Їхній

вплив здійснюється переважно на рівні первинних фізіологічних полів кори великих півкуль, які ще називають проєкційними полями або зонами. Йдеться про первинну моторну кору, премоторні, сенсомоторні та додаткові зони, які забезпечують побудову, реалізацію та контроль довільних рухів [23]. Натомість методи, спрямовані на інтеграцію сенсорної інформації, що надходить із сенсорних систем різної модальності (зорової, слухової, пропріоцептивної, вестибулярної, тактильної, нюхової, смакової), реалізують свій корекційний вплив переважно на рівні вторинних та третинних (або проєкційних) полів кори великих півкуль [13]. Ці зони функціонально забезпечують складніші форми аналізу та синтезу сенсорної інформації, що надходить із первинних сенсорних полів, адже саме в них активно функціонують полімодальні нейрони і відбувається синтез отриманої сенсорної інформації у конкретний образ. Умовно кажучи, на рівні вторинних полів відбувається перехід від чуттєвих форм пізнання до складних інтегрованих перцептивних форм. Тому методи спрямовані на корекцію сенсомоторних порушень, як правило, відносять до нейропсихологічних методів корекції. За допомогою цих методів здійснюється корекційний вплив на рівні вторинних і третинних полів головного мозку. А третинні поля головного мозку, що є полями найбільших перекриттів сенсорних зон, якраз є нейроосовою здійснення вищих символічних психічних функцій, активуються вже засобами не лише сенсомоторних впливів, а у поєднанні останніх із мовленнєвими та знаково-символічними впливами.

Ми вважаємо важливим аспект корекції сенсомоторних порушень, що базується на принципах творчої конструкторії. Так, ще у концепції М. Бернштейна рухова активність представлена як акти побудови нових рухів. Йдеться про те, що рух не є жорстко запрограмованим та однаковим (не відтворюється як простий відрух, як чітко фіксована програма дій), а створюється щоразу заново відповідно до конкретної ситуації. І при побудові руху враховуються умови середовища, положення тіла, попередній досвід, а також мета дії (сміслового складова) [13; 14]. Тому навіть один і той самий рух щоразу відрізняється від ніби такого самого попереднього руху, але результат рухової активності залишається ефективним. Окремий суто творчий аспект побудови руху, а саме руху та дії з предметом, являє смислового складова. Адже смисли – це гнучкі нові утворення, що породжують рухову активність дитини

і перетворюються у процесі самої цієї активності. Відповідно, у такому аспекті рухова активність дитини по мірі розвитку набуває ознак предметно практичної діяльності. Так, взаємодіючи з предметами, дитина не просто отримує сенсорну інформацію, а, відповідно до неї, створює нові способи взаємодії з предметом і відповідно нові смисли. Ознайомлення з різними сенсорними характеристиками предмету дає можливість інтегрувати відчуття у цілісному образі цього предмету і створювати нові предметні дії з ним. Таким чином, розширення та поглиблення сенсорного досвіду дозволяє дитині вибудовувати творчі експериментальні дії з предметом, створюючи індивідуальні сенсомоторні стратегії спочатку рухової, а згодом предметно практичної діяльності.

Сьогодні при достатньо широкому діапазоні наявних розробок методів і методик корекції сенсомоторних порушень відчувається дефіцит досліджень, які акцентувалися б на такому творчому аспекті корекційної роботи. Адже дитина, вперше знайомлячись із сенсорним стимулом і вибудовуючи нову рухову програму, здійснює справжню творчу діяльність як у плані побудови руху, так і в плані породження та розуміння смислу руху. Такий творчий досвід дитини не висвітлюється у концепціях психологічної корекції сенсомоторних функцій, хоча саме у процесі нових дій одночасно активуються відчуття різних модальностей, що стимулює роботу сенсомоторної кори і дозволяє на базі рухової творчої активності породжуватись і розвиватись новим для дитини і значить творчим предметно-практичним діям. Таким чином, активізуються два важливих

аспекти як то побудова дитиною власної рухової і на її базі предметно практичної діяльності та творчий розвиток дитини у цій діяльності.

Викладене вище дозволяє говорити про корекцію сенсомоторних порушень шляхом навчання дітей новим творчим діям із новими предметами. Таку можливість дає концепція побудови творчої діяльності КАРУС (В.О. Моляко), згідно якої відновлення і розвиток інтегральної взаємодії відчуттів, сприйняття та рухів здійснюється за принципам аналогізування, комбінування та реконструювання [16]. А введення дитини у творчу предметну практичну діяльність відбувається не в плані відпрацювання послідовних сенсорних і рухових, а згодом предметно практичних дій, а в плані одночасного творчого вибудовування діяльності дитини з предметом.

Виклад основного матеріалу. У проведеному експериментальному дослідженні взяли участь 12 дітей дошкільного віку, які мали порушення сенсомоторного розвитку, однак при цьому мали приблизно ідентичний сенсорний профіль. Також за даними електроенцефалографічного обстеження цих дітей у медичних закладах, у них діагностувався **середній рівень незрілості первинних сенсомоторних полів кори головного мозку**. Ці діти проходили курси реабілітації у центрі нейрокорекції А. Кід у м. Києві протягом року, і на індивідуальних заняттях з кожною дитиною ми реалізовували авторську програму щодо корекції сенсомоторних функцій засобами предметно практичної творчої діяльності. Програма складалась з чотирьох рівнів представлених на рис. 1.

Рис. 1. Чотири рівні корекційної програми

Перший базовий рівень диференціації сенсорних ознак включає сенсорне виокремлення нових ознак і фокусування уваги на важливій конкретній сенсорній модальності. В результаті у дітей формувались сенсорні еталони, підвищувалась точність сенсорного сприйняття, формувалась вибірковість уваги.

Другий сенсорний інтегративний рівень включає інтеграцію окремих сенсорних ознак у нові цілісні образи та розвиток вмінь комбінувати ці ознаки для створення нових образів. В результаті дітьми створювались нові сенсорні взірці-аналоги, які комбінувались, а також виявлялись їх протилежні характеристики.

На третьому рівні здійснювалась інтеграція сенсорних і моторних актів дитини з акцентом на статистиці та динаміці дії з предметом. Це, своєю чергою, давало можливість переходити до **цілеспрямованої предметної діяльності через** кінестетичне та кінетичне моделювання руху; встановлення зв'язку між властивостями предмета і способом дії з ним, в цілому створення нових аналогів дій із предметом. В результаті діти виробляли нові сенсомоторні програми дій із предметом.

Четвертий рівень предметно-практичного експериментування включав формування образних компонентів дій з предметом, завдяки яким формувалася задум дії з предметом. Тоді аналогізування проявляється як механізм переносу образу дій, комбінування як створення нових образних структур, а реконструювання – як механізм перетворення вже наявних образів дій відповідно до нових умов і завдань діяльності.

Означені вище методологічні принципи аналогізування, комбінування та реконструювання у процесі корекційної роботи реалізувались через низку методів. Зокрема, першим треба назвати метод сенсорного виокремлення аналогу. Йдеться про занурення дитини у такі умови, що обумовлюють спостереження й виокремлення сенсорних характеристик предмета та акцентуації уваги дитини на тій сенсорній модальності, яка зараз актуальна, провідна. Йдеться не про визначення домінуючого каналу сприйняття у дитини (візуальний, аудіальний тощо), у цьому випадку йдеться про характеристику нового предмету, з яким знайомлять дитину, виділення у ньому окремих сенсорних характеристик і встановлення смислового акценту на них, адже саме вони виступатимуть тими провідними орієнтирами-аналогами, за якими будуть добиратися (шукатися) інші схожі та (або) протилежні сенсорні якості однієї і тієї ж модальності та різних модальностей. І це

обумовить застосування методу сенсорного комбінування ознак, що, своєю чергою, обумовить створення цілісного інтегрованого образу нового для дитини предмету. Також діти залучалися до експериментальних дій з предметами, завдяки яким предмети розкривали би свої нові сенсорні якості, що не проявляються в умовах простого спостереження. Провідною в експериментальних діях є кінестетична (статика руху – відчуття пози) та зорова модальність. Акцент на них дає можливість дитині розуміти як форма предмета обумовлює статичну дію з ним (брати, тримати), а потім значення набуває кінетична модальність (послідовність рухів), як певна нова плавна комбінація дій з предметом. Це обумовлює розвиток розуміння, які серії дій з предметом, причому таких дій, завдяки яким предмет проявляє такі свої властивості, що є неочевидним без дій з ним. Отже, йдеться про метод виокремлення кінетичних аналогів – відтворення пози, моделі форми предмета долонями та пальцями та кінестетичних аналогів – моделі зв'язки окремих дій в один плавний рух. Так народжується нова послідовність дій дитини з новим предметом. Ці методи дозволяють дозволяє досліджувати в онтогенезі становлення та розвиток вищих творчих розумових стратегій аналогізування, комбінування та реконструювання.

Виокремлення сенсорних аналогів передбачає такі види завдань для дітей: ознайомлення із сенсорною характеристикою та її різновидами, знаходження предметів схожих за ознакою, наприклад, стосовно зорової модальності – за формою, кольором, розміром, розташуванням у просторі; сортування за різними сенсорними ознаками, розгляд предметів цілісно, потім шляхом виокремлення та різних сенсорних ознак, а згодом пошук протилежних ознак. Через такі завдання реалізувався метод комбінування сенсорних аналогів і пошук протилежних. Працюючи над виокремленням аудіальних сенсорних ознак, дітям пропонувались для слухового сприйняття виокремлювати звуки музичних іграшок, співи птахів, звуки тварин тощо. Пропонуючи сприймати на слух звуки музичних іграшок, дітям пропонувалось виокремлювати звуки (бубна, ксилофону, маракасу, ложок тощо), вказуючи на той предмет, який видає звук, відтворити цим предметом подібний звук, подібний ритм, відтворити протилежний: ритм тихіше – гучніше, швидше – повільніше, протилежний. У процесі такої діяльності акцент робився не на діях, а саме на виокремленні – встановленню сенсорних аналогів. Відповідно, сен-

сорне виокремлення тактильного аналога здійснювалось через навчання обмацування різних поверхонь, знайомство із різними текстурами, пошук предметів за схожою текстурою, пошук протилежних текстур тощо.

Окремої уваги потребує сенсорне виокремлення пропріоцептивних аналогів, тобто того, що діє на м'язові-суглобові відчуття дитини. Треба сказати, що пропріоцептивна сенсорна система надто важлива для розуміння дитиною себе, свого тіла у просторі. Саме ця система частіше найбільше страждає, якщо дитина переживає стреси та психологічне травмування. Отже, робота з цієї сенсорною системою передбачає різні «прожмакування» м'язів дитини різної сили, інтенсивності, навчання дитини виокремлювати м'язові зусилля для підняття та пересування тяжких та легких предметів тощо. Зокрема на рис. 2 показано 1) як дитина вчилася виокремлювати різні м'язові силові зусилля для відтворення відбитків різної рельєфності у кінетичному піску, 2) як дитина вчиться розрізняти силу тиску на м'яз сенсорного мішечка, 3) показаний сквізер (від англ. *squeeze* – стискати) обіймально-стискаюча машина, яка дозволяє дитині отримувати та виокремлювати різні за силою впливи на м'язи різних частин тіла одночасно. Як видно, такі методики передбачають як пасивну так і активну участь дитини.

Окремої уваги заслуговує робота із вестибулярною сенсорною системою дитини, яка спрямовувалась на виокремлення вестибулярної інформації дитиною. Для цього використовувались балансири різних видів, гамаки та гойдалки, на яких дитина вчилася виокремлювати положення свого тіла у просторі під час балансування, розгойдування, крутіння тощо. Виділялись окремо положення рухів тіла – вперед назад, вище, нижче, швидко оберт, повільно оберт тощо.

Таким чином, замість пасивного реагування на подразники, дитина залучається до активної сенсорної творчої діяльності спрямованої на виокремлення сенсорного впливу конкретної модальності, пошук схожої сенсорної модальності у потоці різноманітних сенсорних впливів на дитину, поєднання схожих окремих ознак і сенсорний пошук протилежних ознак.

Отже, реалізація методу сенсорного виокремлення аналогів, їх комбінування та виділення протилежностей, обумовлює розвиток швидкості сенсорного реагування, підвищує його якість і точність, що проявляється у більш глибокому розумінні дитиною сенсорного впливу. Наприклад, під час роботи із сквізером, дитина точно регулює швидкість свого проповзання та силу опору, яку вона чинить валикам, щоб отримати максимально комфортний та заспокійливий для неї рівень тиску на м'язи.

Така активна діяльність дитини є не лише базою для створення комбінованих цілісних сенсорних образів, а також обумовлює більш швидке, якісне і точніше сенсорне реагування та сенсорне виокремлення ознаки – аналога, вчиться певній сенсорній стійкості щодо інших, можливо більш яскравих, сенсорних впливів (сенсорних шумів загалом). Загалом розвивається певна сенсорна «інструментальність», коли дитина свідомо виокремлює у сенсорному потоці певну якість для її творчого дослідження, стає «архітектором» свого сенсорного досвіду. Зрештою, це веде до побудови адекватної моделі світу, де дитина чітко орієнтується у просторі, володіє власним тілом і розуміє логіку фізичних властивостей оточуючих предметів.

Висновки. Сенсомоторні порушення трактуються як порушення процесу обробки сенсорної інформації і відповідних адекватних моторних відповідей на сенсорний подразник. Вони

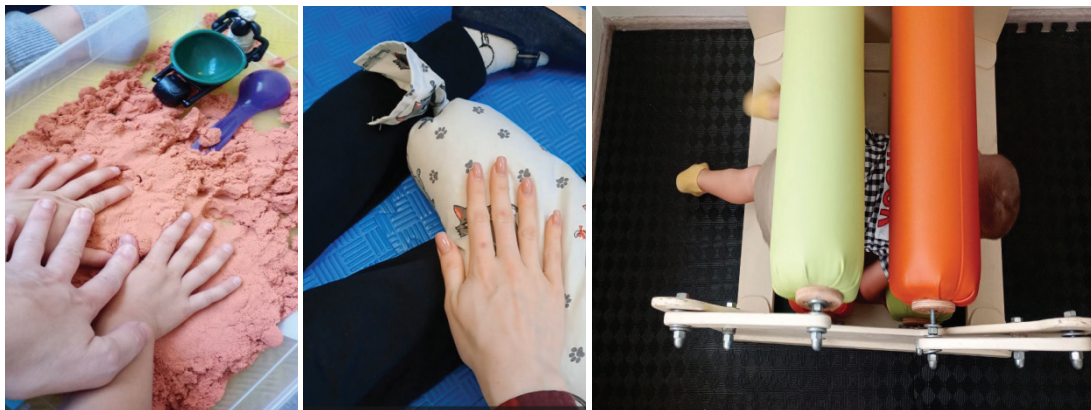

Рис. 2. Робота з пропріоцептивною сенсорною системою

можуть проявлятися не лише у дітей з нейроособливостями розвитку, а й у нормотипових дітей при травматичних стресових розладах. Серед сучасних підходів до корекції сенсомоторних порушень у дітей слід відмітити ті, що базуються на засадах нейропсихологічної корекції, зокрема активізації вторинних і третинних зон кори головного мозку.

Представлена програма корекції сенсомоторних порушень шляхом навчання дітей новим творчим діям із новими предметами базується на принципах творчої конструкторології, що дозволяє максимально активізувати роботу вторинних і третинних полів головного мозку і тим самим забезпечувати складніші вищі форми аналізу та синтезу сенсорної інформації, загалом організувати процес корекції сенсомоторних функцій як творчий процес створення дитиною власного нового сенсомоторного досвіду.

Розроблена програма включала чотири базові рівні: базовий рівень диференціації сенсорних ознак; сенсорний інтегративний рівень; сенсомоторний інтегративний рівень; рівень творчого

предметно практичного експериментування. На кожному із зазначених рівнів корекція сенсомоторних порушень здійснювалась з урахуванням поступового ускладнення механізмів інтеграції сенсорної інформації та її переходу у відповідні моторні та творчі експериментальні предметно-практичні дії.

Методологічні принципи аналогізування, комбінування та реконструювання у процесі корекційної роботи реалізувались через методи сенсорного виокремлення аналогу, сенсорного поєднання кількох аналогів; метод сенсорного виокремлення аналога статички руху та динаміки руху.

За таких умов всі види сенсомоторної активності протікали як творча діяльність, що обумовлювало більш швидке, якісне та точніше сенсорне реагування, діти вчилися певній сенсорній стійкості щодо інших, можливо більш яскравих, але не суттєвих сенсорних впливів, у них розвивалась певна сенсорна «інструментальність», коли дитина свідомо виокремлює у сенсорному потоці певну якість для її творчого дослідження, стає «архітектором» свого сенсомоторного досвіду.

Список використаних джерел

1. Айрес Дж. Дитина і сенсорна інтеграція: розуміння проблем розвитку з практичними рекомендаціями для батьків та спеціалістів / пер. з англ. Т. Колеснік. Київ : Видавництво Ростислава Бурлаки, 2024. 280 с.
2. Арнаутова Л.В. Маматова З.Р. Розвиток рухових навичок у дітей з ДЦП за допомогою ЛФК з використанням музично-ритмічного супроводу. *Соціальна робота та психологія: освіта і наука*. 2022. Вип. 2. С 12–16.
3. Бакалюк, Т. Г. Сучасні підходи до Войта-діагностики та Войта-терапії. *Art of medicine*. 2024. № 4. С. 164–169.
4. Буховець Б.О. Бобат-терапія в корекції психо-моторного розвитку дітей з органічним ураженням ЦНС. *Наука і освіта*. 2014. № 8. С. 30–35.
5. Данилюк, І., Буркало, Н. Сенсорна інтеграція та її значення для розвитку дитини. *Психологічний часопис*. 2024. № 10(2). С. 7–26.
6. Зливков В., Лукомська С., Євдокимова Н., Ліпінська С. Діти і війна : монографія. Київ-Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2023. 221 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/734177/>
7. Кіпаренко О.Л. Нейропсихологічна діагностика дітей 7–12 років. Стандартизована і адаптована в Україні методика: альбом. Одеса : ВМВ, 2022. 89 с.
8. Клименко В.В. Психофізіологічні механізми праксису людини. 2020. 268 с.
9. Комісарик М.І., Волкова Н.М., Косяненко О.М. Розробка інноваційних методик корекційно-розвиткових роботи для дітей із сенсорними порушенням. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15734551>.
10. Компанець Н.М. Психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями емоційно-вольової сфери : науково-методичний посібник. Київ : Актуальна освіта, 2023. 120 с.
11. Лопатинська Н.А., Хомик Т.В., Косянчук А.Д. Нейростимуляційні технології у корекційно-розвитковій діяльності з дітьми раннього та дошкільного віку з моторними дисфункціями. *Тенденції розвитку спеціальної та інклюзивної освіти в контексті європейських вимірів: теорія та практика*. Латвія, Рига : Вид-во «Балтія», 2024, С. 142–163
12. Нижник Т. О. Підходи щодо розвитку та корекції сенсорної інтеграції у дітей дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2023. С.111–116,
13. Нейропсихологія. Основи нейропсихологічної корекції у дитячому віці / укладачі: А.М. Османова, Ю. А. Гулько. Дрогобич : Просвіт, 2025, 248 с.
14. Теленгатор О., Карабасєв Д. Загальна теорія рухів та дій. *Українські медичні вісті*. 2022. № 3–4. С. 201–204. DOI: <https://doi.org/10.32471/umv.2709-6432.88.1803>.

15. Синьова Є.П., Коваленко В.Є., Якуба Л.С. Психолого-педагогічні основи розвитку та виховання дітей з комплексними сенсорними порушеннями» Харків : ФОРМ Бровін О.В., 2025. 434 с.
16. Функціонування творчого мислення в умовах інформаційної невизначеності: монографія / В.О. Моляко, Ю.А. Гулько, Н.А. Ваганова та ін. ; за ред. В.О. Моляко. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2024. 204 с.
17. Bilbilaj S., Gjipali A., Shkurti F. Measuring Primitive Reflexes in Children with Learning Disorders. *European Journal of Multidisciplinary Studies*. 2017. Vol. 2, № 5. P. 285–298.
18. Bodison S.C., Parham L.D. Specific sensory techniques and sensory environmental modifications for children and youth with sensory integration difficulties: A systematic review. *American Journal of Occupational Therapy*. 2018. Vol. 72, № 1. P. 72–83.
19. Yack E., Aquilla P. Sutton S. Building Bridges Through Sensory Integration: Therapy for Children with Autism and Other Pervasive Developmental Disorders. *Sensory Focus*, 2015. 312 p.
20. Goddard B.S. Reflexes. Movement. Learning & Behaviour: Analysing and Unblocking Neuro-Motor Immaturity. Stroud : Hawthorn Press, 2023. 224 p.
21. Kiesling U. Sensorische Integration im Dialog: Verstehen lernen und helfen, ins Gleichgewicht zu kommen. Dortmund : Verlag modernes lernen, 2017. 208 p.
22. Kranowitz C.S. The Out-of-Sync Child: Recognizing and Coping with Sensory Processing Differences. 3rd ed. New York : TarcherPerigee, 2022. 416 p.
23. Njiokiktijen C. Developmental dyspraxias and related motor disorder. Suyi Publications Amsterdam. 2007. 392 p.
24. Wilbarger J., Wilbarger P. The Wilbarger approach to treating sensory defensiveness / A. Bundy, S. Lane, E. Murray (eds.) Sensory integration: Theory and practice. Philadelphia : F. A. Davis, 2002. P. 353–374.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 30.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.05.2026